

angreb på velfærdsdemokratiet, som Søren Villadsen og andre på RUC fore-
stiller sig?

Palle Svensson
Institut for Statskundskab

Jonas Pontusson, *The Limits of Social Democracy*, Ithaca: Cornell University
Press, 1992, 261 s.

Litteraturen om "den svenske model" og det svenske socialdemokrati er efter-
hånden omfangsrig. Sverige er, på grund af det mangeårige socialdemokrati-
ske styre, den stærke fagbevægelse og den høje organisationsgrad, blevet det
klassiske eksempel på en socialdemokratisk domineret samfundsudvikling, på
socialdemokratismens succes. Socialpolitikken fremhæves ofte som eksempel
på denne succes.

Pontusson stiller sig med dette bidrag til genren en anden opgave. Han vil
undersøge grænserne for, hvor langt det i realiteten har været muligt i Sverige
at ændre samfundet grundlæggende ad socialdemokratismens vej. Som forud-
sætning for grundlæggende ændringer står efter Pontussons mening styring af
og kontrol med de økonomiske investeringer, og hans udgangspunkt er, at
socialdemokratiet i realiteten ikke har formået at opfylde sine væsentligste
ambitioner på dette grundlæggende område store anstrengelser til trods. For
at underbygge denne påstand undersøger Pontusson tre væsentlige aspekter af
socialdemokratiets økonomiske politik i efterkrigstiden, nemlig industripolitik-
ken, spørgsmålet om medbestemmelse for ansatte, dvs. det industrielle demo-
krati, og spørgsmålet om pensions- og lønmodtagerfonde - det økonomiske
demokrati. Han peger på, at den socialdemokratiske bevægelse i årene 1968-
1976 tog en mere radikal kurs og gik i offensiven i spørgsmålet om både med-
bestemmelse og lønmodtagerfonde, og hans ambition er at forklare årsagerne
til denne radikalisering og hvorfor offensiven tilsyneladende slog fejl.

Igennem en diskussion af forskellige teoretiske tilgange til studiet af social-
demokratismen opstiller Pontusson en analysemodel til forklaring af de kom-
plekse sammenhænge, der er mellem årsager og udfald i hver enkelt case.
Denne model, der analytisk opdeler forløbet af de enkelte politiske cases i en
lovgivningsfase og en implementeringsfase, opererer med forklaringer, der på
den ene side relaterer sig til aspekter af kapitalmagten, såvel den indirekte som
den mere direkte, og på den anden side til aspekter af arbejdersidens styrke og
svaghed, men også med det komplekse samspil imellem disse aspekter.

Som grundlag for denne model, dvs. som ramme om aktørernes handlen, er
imidlertid den økonomiske udvikling og de særlige økonomiske forhold, der
gør sig gældende for Sverige på de givne tidspunkter. Pontusson anlægger en
institutionel approach og fremfører, at aktørernes mål og strategier er bestemt
af de økonomiske rammer. Centralt er derfor klarlæggelsen af de økonomiske

angreb på velfærdsdemokratiet, som Søren Villadsen og andre på RUC forestill sig?

Palle Svensson
Institut for Statskundskab

Jonas Pontusson, *The Limits of Social Democracy*, Ithaca: Cornell University Press, 1992, 261 s.

Litteraturen om "den svenske model" og det svenske socialdemokrati er efterhånden omfangsrig. Sverige er, på grund af det mangeårige socialdemokratiske styre, den stærke fagbevægelse og den høje organisationsgrad, blevet det klassiske eksempel på en socialdemokratisk domineret samfundsudvikling, på socialdemokratismens succes. Socialpolitikken fremhæves ofte som eksempel på denne succes.

Pontusson stiller sig med dette bidrag til genren en anden opgave. Han vil undersøge grænserne for, hvor langt det i realiteten har været muligt i Sverige at ændre samfundet grundlæggende ad socialdemokratismens vej. Som forudsætning for grundlæggende ændringer står efter Pontussons mening styring af og kontrol med de økonomiske investeringer, og hans udgangspunkt er, at socialdemokratiet i realiteten ikke har formået at opfylde sine væsentligste ambitioner på dette grundlæggende område store anstrengelser til trods. For at underbygge denne påstand undersøger Pontusson tre væsentlige aspekter af socialdemokratiets økonomiske politik i efterkrigstiden, nemlig industripolitikken, spørgsmålet om medbestemmelse for ansatte, dvs. det industrielle demokrati, og spørgsmålet om pensions- og lønmodtagerfonde - det økonomiske demokrati. Han peger på, at den socialdemokratiske bevægelse i årene 1968-1976 tog en mere radikal kurs og gik i offensiven i spørgsmålet om både medbestemmelse og lønmodtagerfonde, og hans ambition er at forklare årsagerne til denne radikalisering og hvorfor offensiven tilsyneladende slog fejl.

Igennem en diskussion af forskellige teoretiske tilgange til studiet af socialdemokratismen opstiller Pontusson en analysemodel til forklaring af de komplekse sammenhænge, der er mellem årsager og udfald i hver enkelt case. Denne model, der analytisk opdeler forløbet af de enkelte politiske cases i en lovgivningsfase og en implementeringsfase, opererer med forklaringer, der på den ene side relaterer sig til aspekter af kapitalmagten, såvel den indirekte som den mere direkte, og på den anden side til aspekter af arbejdersidens styrke og svaghed, men også med det komplekse samspil imellem disse aspekter.

Som grundlag for denne model, dvs. som ramme om aktørernes handlen, er imidlertid den økonomiske udvikling og de særlige økonomiske forhold, der gør sig gældende for Sverige på de givne tidspunkter. Pontusson anlægger en institutionel approach og fremfører, at aktørernes mål og strategier er bestemt af de økonomiske rammer. Centralt er derfor klarlæggelsen af de økonomiske

og produktionsmæssige forhold, der gør sig gældende i hver enkelt case. Hovedvægten i bogen lægges derfor på den økonomiske beskrivelse og analyse.

Som baggrund for den socialdemokratiske bevægelses reformoffensiv giver Pontusson i bogens første del først en analyse af socialdemokratiets ambitioner om at institutionalisere den økonomiske planlægning, som især var fremherskende i tiden umiddelbart efter anden verdenskrig, og han viser, at de politiske begrænsninger, partiet var underlagt i koalitionen med Bondepartiet, gjorde, at partiet måtte give køb. Dernæst beskrives bevægelsens forsøg på at øve økonomisk indflydelse igennem Rehn-Meidner-modellens solidariske lønpolitik kombineret med en aktiv industripolitik og igennem gennemførelsen af pensionsreformen i 1950'ernes slutning. Denne politik gjorde partiet i stand til at frigøre sig fra Bondepartiet ved at vinde opbakning fra store dele af tjenestemændenes organisationer. Endelig giver Pontusson en grundig beskrivelse af de ændringer i Sveriges økonomiske situation, der underminerede socialdemokratiets efterkrigsstrategi og gjorde den private kontrol med de økonomiske investeringer til et stigende problem for bevægelsen, hvilket nødvendiggjorde den kursændring, der fandt sted efter 1968.

I bogens anden del gennemfører Pontusson dygtige og grundige analyser af de tre udvalgte cases. I hvert enkelt tilfælde beskrives politikudviklingen, den politiske kamp omkring de forskellige forslag og de institutioner, der blev resultat af denne kamp, samt ikke mindst hvorledes disse institutioner siden har fungeret. Hvad såvel den aktive industripolitik, medbestemmelseslovgivningen samt AP- og lønmodtagerfondene angår, konkluderes det, at de langt fra har levet op til de intentioner, der lå til grund for de enkelte forslag. Årsagen til dette, påpeger Pontusson i det afsluttende kapitel, må for det første søges i kapitalsidens magtressourcer. Fundamentalt set må de socialdemokratiske tiltag holde sig inden for grænser sat af kapitalens exitmulighed, og i det omfang, de socialdemokratiske forslag af kapitalsiden ses som trusler mod den private kontrol over de økonomiske beslutninger, som i tilfældet lønmodtagerfondene, er denne i stand til at påvirke den offentlige opinion i en grad, der umuliggør realiseringen af de socialdemokratiske ambitioner. Dette svækker for det andet den socialdemokratiske strategi, idet det dels bevirker, at det ikke er muligt at opstille alternative modeller for samfundets udvikling, der virker plausible og realiserbare, dels medfører, at der kan opstå uenighed og splittelse i den socialdemokratiske bevægelse, eksempelvis mellem fagbevægelse og parti, hvilket lønmodtagerfondsspørgsmålet ligeledes er et eksempel på.

Det er grundige og gode analyser, Pontusson leverer i denne bog, og den er sprængfyldt med ajourførte oplysninger om svenske forhold. Hans analysemodel er ligeledes god og meget anvendelig til analyser af socialdemokratisk politik også i andre lande. Alligevel lykkes projektet, at forklare radikaliseringen af socialdemokratiet og årsagen til, at reformoffensiven ikke blev en succes, kun delvis. Grunden hertil er Pontussons økonomisk/institutionelle udgangspunkt, som gør, at det analyse-mæssige tyngdepunkt i bogen ligger på de makroøkonomiske rammer og de etablerede institutioners økonomiske virkemåde og resultater. Den politiske proces får derfor kun en mindre plads i bogen, den

beskrives mere end den analyseres, og der bringes intet nyt i forhold til allerede kendte analyser. Pontussons problemstilling er politologisk, og det rækker kun delvis med overvejende økonomiske svar. Man savner en nærmere og mere konkret analyse af de politiske processer, der i de forskjellige cases førte frem til de konkrete resultater.

Men man kan si, at med Pontussons bog har man et godt grundlag for at foretage sådanne politiske analyser.

Niels Dalgaard
Institut for Statskundskab

Erling Bjøl, Ib Faurby, John Martinussen, Gorm Rye Olsen, Nikolaj Pedersen og Clemens Stubbe Østergaard, *Den store omvæltning*, Politikens forlag, København, 1992, 336 s., kr. 299,00.

Verden er blitt meget forandret siden Politikens forlag avsluttet sin store verdenshistorie med det 21. bind i 1985. Så meget er endret, at redaksjonen har funnet behov for et tilleggsbind der dekker de få begivenhetsmettede år frem til 1993. De har fått seks danske eksperter til å skildre de hendelser som førte verden ut av den kolde krig og inn i en ny, usikker epoke og samlet deres bidrag i *Den store omvæltning*. Det er blitt en fin oversikt over sentrale, storpolitiske begivenheter fra disse få, travle år.

Bogens disposisjon domineres av den kolde krig; de bidrag som mest direkte belyser de storpolitiske begivenheter som bidro til å avslutte den lange supermagtskonflikt presenteres først. De to første kapitler (begge godt skrevet av Ib Faurby), "Sovjetunionens oppløsning" og "Frihetsbølgen i Østeuropa", omhandler omvæltningens kjerneområde. Det 3. kapitel (skrevet av Nikolaj Pedersen) diskuterer "Vesteuropa i vekst", 4. kapitel (av Erling Bjøl) beskriver USA's stormaktsdiplomati, og 5. kapitel (også skrevet av Faurby) fokuserer på supermaktsspillet i den kolde krigens siste fase. Etter denne diskusjonen av den endrede dynamikk mellom den gamle Østblokken og Vestblokken, følger kapitler om de fjernere deler av verden. Av disse får Midtøsten (kapitel 6, skrevet av Gorm Rye Olsen) og Asien (kapitel 7 og 8, skrevet henholdsvis av Clemens Stubbe Østergaard og John Martinussen) den bredeste dekning. Afrika (kapitel 9, av Rye Olsen) og Latin Amerika (kapitel 10, av Bjøl) får mindre plass.

De viktigste bidrag diskuterer verdensscenens diplomatiske samtidshistorie. De fremste aktører er mest synlige beslutningstagere - utenriksministre (som Baker og Sjevardnadse) og presidenter (i første rekke Gorbatsjev og Reagan). Økonomiske aktører er skjøvet i bakgrunnen - GATT-forhandlingene er kun beskrevet i to avsnitt; Den Europeiske Bank for Genopbygning og Udvikling av det tidligere Øst-Europa er nevnt i en setning.

Sosiale forhold er berørt i liten grad. Diskusjonene om Afrika og Latin Amerika er i overraskende stor grad individfokuseret og rettet mot formal-poli-